

از پادگان تا بنگاه مالی

چند نکته کوچک درباره نظام آموزشی ما

محسن آزموده

اگر مشخصه اصلی مدرسه‌های ما تا یکی، دو دهه پیش سختگیری سربازخانه‌ای و پادگانی بود، امروز مهم‌ترین ویژگی آنها پولی شدن و هزینه‌های بالای اقتصادی است. نظم پادگانی نظام آموزشی ما اختصاصی به دوران جدید ندارد، میراثی از مکتبخانه‌های قدیم است که با تجدید امرانه پهلوی اول برای ساختن دولت-ملت مدرن و شهروندسازی آدم‌ها توأمان شد. شواهد و قرائن نشان می‌دهد که سختگیری در مدارس و خواست همسان‌سازی (کانفورمیستی و یونیفورمیستی) همه شهروندان در مدارس پیش از انقلاب هم غالب بود. نگاهی به مجموعه داستان قصه‌های مجید از هوشنگ مرادی کرمانی یا داستان کوتاه گلدسته‌ها و فلك از جلال آل‌احمد نشانگر همین موضوع است.

رویکرد ایدئولوژیک به آموزش و پرورش هم که مختص به ایران نیست. در همه جای جهان، نظام آموزش رسمی می‌کوشد ایدئولوژی خود را از طریق آموزش و پرورش بسط و گسترش دهد. ایران هم از این وضعیت مستثنا نیست. پیش از انقلاب نظام آموزشی می‌کوشید ناسیونالیسم باستان‌گرای شاهنشاهی را آموزش دهد، بعد از انقلاب اسلام شیعی جای آن را گرفت. اما مشکل اینجاست که نظام آموزشی ایران در جا انداختن ایدئولوژی خود و درونی کردن آن موفق نبوده و نیست. برای این عدم موفقیت دلایل و علل زیادی می‌توان بر شمرد، اما یک دلیل آشکار شیوه‌های غلط آموزش ایدئولوژی است. در نظام آموزشی ما - دقیقاً مثل صدا و سیما - ایدئولوژی رسمی به شکلی بسیار شعارزده و سطحی آموزش داده می‌شود. طبیعی است که این شکل غلط آموزش بیشتر به دلزدگی و بی‌علاقگی افراد می‌انجامد. همچنان‌که روش امرانه آموزش شهروندی، بیشتر از آنکه شهروندانی دموکراتیک تربیت کند، به بازتولید آمرانگی و انحصارطلبی حتی در مناسبات خصوصی و مدنی شهروندان منجر شده، شهروندانی قانون‌گریز که به صورت منطقی و عقلانی به ارزش و اهمیت حکومت قانون پی نبرده‌اند.

درنهایت باید از مالی شدن افراطی نظام آموزشی ما یاد کرد. در دوره‌های پیشین، چه پیش از انقلاب و چه بعد از آن، نظام آموزشی هر

کاستی و مشکلی که داشت، دستکم این قدر پول زده نبود و نگاه عموم جامعه به مدرسه به عنوان یک نهاد عام‌المنفعه بود. حالا متأسفانه نگرش غالب به مدرسه آن را به صورت یک بنگاه اقتصادی در نظر می‌گیرد و اولویت‌های آموزشی و پرورشی به حاشیه رفته. البته ظاهر ماجرا این طور نیست یعنی در بدو امر وقتی فرزندان را در یک مدرسه ثبت‌نام می‌کنید، از امکانات آموزشی و پرورشی و تفریحی سخن به میان می‌آید، اما خیلی زود منش اقتصادی کار روشن می‌شود، طوری که عموم خانواده‌های طبقه متوسط و فرودست، بیش از هر چیز نگران تامین هزینه‌های آموزشی فرزندان خود هستند. با این توصیفات باید در شیوه‌های آموزشی مدارس و دانشگاه‌ها بازنگری کرد، در غیر این صورت نباید انتظار موفقیت و کارآمدی نهادهای مدرسه و دانشگاه را داشت.